

КЛОНИ СОРТУ ГАЛА

Клони утворюються внаслідок випадкових генетичних змін у конусах наростання пагонів чи вегетативних бруньках, що відбуваються в клітинах апікальної меристеми. Мутації в шарі клітин L1 спричиняють зміни вмісту барвників у шкірці плодів, в шарі L2 не є спадковими і з насінням не передаються, а зміни в шарі L3 впливають на м'якуш і зазвичай малопомітні.

Генетичні зміни виявляють насамперед за покривним забарвленням шкірки. Стабільність клону суттєво залежить від кількості частково чи повністю генетично змінених клітин одного або кількох шарів апікальної меристеми.

Під час вирощування саджанців нестабільних клонів трапляється так звана реверсія – (зустрічна мутація), тобто повернення до вихідного сорту. Розвивається вона з поодиноких бруньок, поширюючись упродовж кількох років по всій кроні дерева.

Проявляючись навіть на четвертій частині врожаю, реверсія значно знижує ефективність вирощування яблук. Проявившись у дво–трирічному насадженні на 10% плодів, реверсія буде зростати й надалі.

На шкірці плодів реверсія помітна у вигляді виразних смужок (химер). Найбільш стабільні клони забарвлені повністю, менш стабільні – зі смужками завширшки до 10 мм, а нестабільні – з широкими, понад 30 мм, смугами.

Під час вирощування саджанців вихідний матеріал "смуғастих" клонів ретельно контролюють. Сортові живці заготовляють з перевірених плодоносних дерев, які постійно замінюють новими клонами з селекційних програм [1].

Критерії відбору

Плоди найбільш популярних у Західній Європі клонів яблуні сорту Гала утримують високу ринкову ціну. Найчастіше це клони з різним характером смаку і рум'янцю, проте бувають клони зі слабшим ростом дерев і крупнішими плодами.

Клони сорту Гала поділено на три групи з практично однаковим у межах

групи строком збирання плодів [3]:

група I – найбільш подібні до сорту Гала, клони з червоно–оранжевим розмитим поверхневим забарвленням шкірки і дещо крупнішими плодами – Біг Ред Гала, Старк Гранд Гала та інші;

група II – клони з червоним розмитим рум'янцем – Гала Маст, Отем Гала, Гала Декарлі, Лідія Ред Гала, Гала Скарлет, Рубі Гала (Гала Росса), Треко, Спур Ред Гала та інші;

група III – клони з темночервоним розмитим–смуғастим рум'янцем – Гала Мондіал, Аннагло, Букі Гала (Сіммонс), Кримсон Гала (Валізер), Делаф, Старк Ультра Ред Гала (Оброгала), Галаксі Селеста (Кідл), Галі Гала (Малага), Магнум Гала (Стікема 1), Пасифік Гала (Олсенту), Твін Бі Гала та інші.

Право власності на клон захищають патентом. Нерідко в назву клону вставляють прізвище оригінатора (Кіддл, Валізер) чи найменування фірми (Старк, Дельбард).

Останнім часом садівники надають перевагу клонам сорту Гала з максимальною часткою яблук діаметром 70–85 мм і типовим забарвленням не менш ніж на половині поверхні шкірки, а найкращі з них забезпечують показники на рівні відповідно понад 75 мм і 80%.

Внаслідок несприятливих кліматичних умов для формування покривного забарвлення, впродовж багатьох років у південній частині європейського континенту домінують клони сорту Гала з повністю забарвленими червоними плодами. Набуваючи в південному регіоні характерного світлого рум'янцю, плоди клонів Гала Декарлі (Gala Decarli), Букі Гала (Bukeye Gala) і Галавел (Galaval) більш привабливі, ніж вирощені в середній кліматичній смузі. В той же час, наприклад, у Польщі ці клони вирізняються нетиповим темночервоним забарвленням і на ринку поширені мало. Споживачі і торгівля країн центральної Європи надають перевагу смуғастим клонам сорту Гала, хоч їх покривне забарвлення нестабільне.

Гала Роял (Gala Royal) – перший "смуғастий" клон, впроваджений у виробництво більш ніж сорок років тому, з нього ж отримано й найбільше субклонів. Дерево габітусом і відношенням до хвороб не відрізняється від сорту Гала. Плоди виразно конічної форми, менш уразливі до натисків і більш витривалі в торговому обороті. Рум'янець розмитий з помітними темнішими смужками.

Серед найважливіших "смуғастих" клонів сорту Гала останнім часом виділяють Джугала (Jugala), Галаксі (Galaxy) та Аннагло (Annaglo).

Джугала (Jugala) – покращена версія клону Мітчгла (Mondial Gala), знайдена в 2000 р. у південній Франції й запатентована плодорозсадником "Valois". З 2008 р. площа насаджень клону Джугала динамічно зростає в Польщі.

Дерево з припіднятою формою крони, в молодому віці дещо сильноросліше від основного сорту.

За причини слабшого зав'язування, зав'язь клону Джугала більш обережно проріджують хімічно.

Плоди з більшим на 2–4 мм від основного сорту діаметром. Вирівняне оранжево–червоне покривне забарвлення займає 60–80% поверхні шкірки і подібне до Мітчгла. Плоди дещо смугасті з незначною схильністю до реверсії.

Збиральна стиглість настає на 4–5 днів раніше від більшості інших клонів сорту Гала.

Галаксі (Galaxy) – найбільш розповсюджений у центральній Європі новозеландський клон сорту Роял Гала (відкритий у 1994 р.). Розповсюджується французькими плодородсадниками "Valois" та "Domaine de Castang".

Дерево габітусом і відношенням до хвороб не відрізняється від сорту Гала.

Плоди з інтенсивним червоним або темночервоним, менш блискучим, порівняно з клоном Джугала, ідеальним для споживачів і торгівлі смугастим рум'янцем на 60–80% поверхні шкірки. В окремі роки смужки на фоні розмитого рум'янцю більш виразні.

Рівень реверсії не перевищує 10%. Відібрано більш стабільну форму Селекта (Selecta).

Залежно від віку і локалізації саду, врожай Галаксі збирають два–три рази.

Аннагло (Annaglo) – новозеландський клон сорту Роял Гала, з 2003 р. розповсюджується французьким плодородсадником "Valois".

Плоди, з темночервоним рум'янцем і дещо темнішими смужками на 70–90% поверхні, забарвлені інтенсивніше від клону Галаксі. З сонячного боку крони молодих дерев смужки на яблуках дещо слабші. Порівняно з Галаксі, ступінь реверсії менший.

Збиральна стиглість настає на два–три дні раніше від основного сорту. Залежно від віку і розташування насадження, врожай збирають за один або два підходи.

Інтенсивніше забарвлений і більш стабільний клон Аннагло рекомендовано для вирощування під протиградовою сіткою.

Гала Шніга (Gala Schniga, Gala Schnitzer) – запатентований південно–тирольський клон сорту Роял Гала, знайдений в Італії у 1989 р.

Плоди дещо дрібніші від клону Галаксі, з менш інтенсивним і стабільним рум'янцем, проте забарвлюються раніше. Нерідко проявляються темночервоні широкі смужки і чисельні химери.

Врожай збирають дворазово. У яблук першого збору покривне забарвлення недостатньо вирівняне і займає 50–70% шкірки, менше половини забарвлених плодів в другому і третьому зборах, інша частина врожаю забарвлена недостатньо. В окремих регіонах, де яблука слабо забарвлені по всій кроні, цей клон вирощувати не рекомендовано.

Виділено підклон Шнокоред (SchnoCored) з однотонними плодами темно–червоного забарвлення.

Брукфілд (Brookfield, Baigent) – американський "смугастий" клон сорту Роял Гала, відкритий у 1985 р. Поширюється французьким плодородсадником

"Davodeau-Ligonniere".

Плоди з темночервоним покривним забарвленням на 70–90% поверхні шкірки, з неясковими темними червоно–фіолетовими, дещо розмитими смужками. У сприятливих для формування рум'янцю місцевостях 5–10% яблук бувають надто темними, подекуди смужки розмиті на всій поверхні плоду. Надто темний червоний рум'янець і недостатні розміри плодів не всім споживачам до вподоби.

Забарвлюється на 8–10 днів раніше від клону Галаксі. В насадженні під протиградовою сіткою рекомендовано дворазовий збір.

Вищої стабільності й інтенсивності забарвлення та менші прояви реверсії досягають ретельним відбором маточно–живцевих дерев.

Гала Венус (Gala Venus, Fengal A) – південно–тірольський клон, поширюється фірмою "Feno".

Подібно до клонів Аннагло, Галаксі та Брукфілд, поверхнєве забарвлення формує на 70–90% поверхні плоду. Яблука з фіолетово–червоними смужками, дещо розмитими з сонячного боку та на плодах з дерев у фазі повного плодоношення.

Клон Гала Венус більш стабільний, з дещо кращим поверхневим забарвленням і нижчим від Галаксі ступенем реверсії.

Чері Гала (Cherry Gala, Burkitt Gala) – знайдений на початку 1990-х рр. новозеландський клон сорту Роял Гала, розмножується французьким плодородсадником "StarFruits" і бельгійським "Rene Nicolai".

Подібно до сорту Гала Брукфілд, плоди з темночервоним рум'янцем на 70–90% поверхні шкірки і чіткими темночервоними смужками, які в умовах середньої кліматичної смуги (Польща) з сонячного боку крони молодих дерев дещо розмиті.

Плоди забарвлюються трохи раніше від клону Брукфілд. Під протиградовою сіткою також набувають класичного інтенсивного темночервоного смугастого покривного забарвлення.

Спроби запровадження цього клону не зовсім вдалі, оскільки в Західній Європі плоди недостатнього розміру й інтенсивності покривного забарвлення. Більш стабільний клон з нижчими проявами реверсії поширюється плодородсадником "Rene Nicolai".

Врожай з молодих дерев збирають одноразово, з плодоносних – двічі. За недосить сприятливих для формування покривного забарвлення умов потребує додаткового вивчення в захищених протиградовою сіткою насадженнях.

Література

1. Baab G. Najwazniejsze mutanty odmiany Gala / Czynniki wpływające na plonowanie roślin sadowniczych. – Warszawa, 2015. – №20. – P. 118-124.
2. Jablonie. – Warszawa: Hortpress, 2012. – P. 17-19.
3. Kruczynska D. Nowe odmiany jabloni. – Warszawa: Hortpress, 2008. – P. 65-71.

(О.В. Мельник)